

Bevattningsuttag inom Emåns vattensystem enligt tillståndsdom 2002-04-04 i målen M 155-259-99, särskilt i situationer med vattenbrist

Uppdrag:

Emåns bevattningssamfällighetsförening har inför kommande bevattningssäsong uppdragit åt undertecknad att tolka och i korthet förklara vad rubricerade tillståndsdom innebär i stort och särskilt i situationer med låga vattenföringar i Emåsystemet och låga vattenstånd i regleringsmagasinen.

Följande redovisning är formulerad just i korthet. För domens exakta formuleringar hänvisar jag till domslut och domskäl i tillståndsdomen. Framför allt finns där också varje bevattningsföretagares uttagstillstånd och eventuella individuella villkor.

Domen i huvudsak:

Samtliga 126 sökande har sina individuella uttagstillstånd, vilka tillsammans uppgår till 2 651 300 m³ per bevattningssäsong. Säsongen sträcker sig från början av april (formellt vecka 14) till slutet av september (formellt vecka 39). (Uttag utanför denna period sker utan tillstånd, men är lagliga om det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas av vattenuttagens inverkan på vattenförhållandena).

Samtliga tillståndshavare ingår i en bevattningssamfällighet, som förvaltas i samfällighetsförening. Samfällighetens administrativa angelägenheter har upphandlats och handlaggs av Emåförbundet. Domen medger fri fördelning av uttag mellan deltagarna i samfälligheten, dock att de utbytta uttagsmängderna är utsatta för samma restriktioner som i övrigt gäller för den aktuella uttagspunkten.

Tiden för oförutsedd skada har löpt ut. Ingen kan längre anföra oförutsedd skada och på det sättet fortsätta domstolsprocessen på tillståndshavarnas bekostnad.

Restriktioner:

Ett villkor för att uttagstillstånden överhuvudtaget ska gälla, är att tappningen från Solgen sköts i enlighet med det tappningstillstånd, som alla deltagare har fått gemensamt. Extratappning ska ske från Solgen under maj-augusti vid tider när vattenföringen i Emån vid Blankaström underskrider 10 m³/s. Denna tappning ska ske utöver tappningsbestämmelser meddelade enligt andra domar och ska vara 300 l/s från 1 maj, 200 l/s från 1 juni och 100 l/s från 1 juli t.o.m. 31 augusti. (Observera att det är ni tillståndshavare som har tillstånd till denna tappning. Den är således inte i sig beroende av eventuella avtal och har lika stark rättskraft som uttagstillstånden i sig).

Samfälligheten har i två avtal med dåvarande regleringsrättshavare Birka Nät Småland AB respektive Sundshagsfors AB och Nissan kraftförvaltning AB tecknat överenskommelse att regleringsrättshavarna anordnar tappning vid dammen i Värne, bevakar vattenföringen vid Blankaström och handhar den sålunda erforderliga tappningen. Samfälligheten har ersatt regleringsrättshavarna med engångsbeloppet 220 000 kronor för anordningar, drift och kraftförluster för all framtid. Avtalen fastställdes av domstolen och gäller således mot varje kommande regleringsrättshavare. Domstolen måste godkänna avtalsändringar som har betydelse för tappningen. (Märk att domstolen dock inte har fastställt exakt hur tappningsanordningen ska vara utformad eller sättet för hur den extra tappningen exakt ska gå till. Det torde innebära att när tappningen ändå är förhållandevis hög, kan del av den bokföras som extratappning. Det är i så fall först när tappningen går ner till minimitappning enligt tappningsbestämmelserna som extratappningen måste utföras rent fysiskt och då förutsatt att vattenföringen i Blankaström underskrider 10 m³/s).

Anledningen till att tappningskravens utformning genom sommarperioden är att bevattningsuttagen också kompenseras av förhöjd sommartappning från Bellen. Domstolen tolkar i domskälen att 200 l/s av den extra sommartappningen under juni-augusti, som beslutats i tidigare omprövning av Bellen, räknas bevattningsintresset tillgodo. (Till skillnad från tappningen från Solgen utgör sommartappningen från Bellen inget villkor för uttagen. Det förutsätts att minst 200 l/s alltid kommer till bevattningsintresset från Bellen under sommarmånaderna).

Domen innehåller också ett tillstånd för samfälligheten att under bevattningsperioden från Emån överleda 10 l/s till Lillån vid Gåsgöl. Bevattningsuttag från Lillån får ske endast om sådan överledning sker. Även avtalet med Mönsterås kommun om denna överledning är fastställt i domen).

Om någon vill öka sin tillståndsgivna uttagsmängd genom att utnyttja del av någon annans tillståndsgivna mängd, ska det anmälas till samfälligheten. Samfälligheten kan förbjuda detta övertagande, om det är skäligt främst med hänsyn till vattentillgången. Det går heller inte, som nämnts ovan, att gå förbi den eventuella uttagsrestriktion som kan gälla för uttagspunkten.

För ca 60 tillståndshavare finns inga restriktioner i övrigt när det gäller möjligheterna att ta ut tillståndsgiven vattenmängd. Det gäller för i princip alla uttagspunkter i Emån nedströms Solgenåns inflöde vid Holsbybrunn och i biflödena Silverån, Gårdvedaån och Nöteån. För övriga gäller begränsningsregler enligt följande relaterat till flödet vid Stensåkrapegeln i Vetlanda, strax uppströms Solgenåns inflöde.

Begränsningsregel 1 gäller för ca 50 tillståndshavare med uttagspunkter i Emåsystemet uppströms Solgenåns inflöde, uppströms magasinerna Solgen och Bellen samt Järnvägsdiket och andra mindre vattenförekomster. Regeln innebär att uttag från dessa uttagspunkter måste upphöra senast 24 timmar efter det att flödet vid Stensåkra gått ner till under 300 l/s. (Bland dessa tillståndshavare finns ett antal som också har fria uttagspunkter).

Begränsningsregel 2 gäller för sex tillståndshavare med uttag i särskilt känsliga områden. Här gäller att uttagen ska upphöra senast 24 timmar efter det att flödet vid Stensåkra gått ner till 400 l/s.

Begränsningsregel 3 gäller för sex tillståndshavare i Vetlanda och avser bevattning av gräsmattor, som måste upphöra när flödet i Stensåkra gått ner till 500 l/s och all bevattning när flödet gått ner till 300 l/s.

Begränsningsreglerna 4-7 gäller särskilda förhållanden för respektive fastigheten Vetlanda Alseda 4:8, Eksjö Golfklubb, Vetlanda Golfklubb och Swedish Match.

I och med att samfälligheten uppdragit åt Emåförbundet att sköta administrationen kring avläsningar och underrättelser, händelseregistrering, journalföring m.m. torde stipulerad kontroll vara utförd i god ordning.

Vad gäller idag, 27 april 2017?

Enligt Emåförbundets hemsida kan flödet vid Stensåkra beräknas till ca 2000 l/s, d.v.s. att marginalen till begränsningsreglerna ovan är betryggande. Flödet vid Emsfors anges till ca 18 m³/s. För Blankaström anges en nivå. Min skattning är ändå att vattenföringen överstiger 10 m³/s, men att det kanske inte är så långt kvar till att extratappning från Solgen behöver sättas in i maj. Dagens utflöde från Solgenån till Emån anges till 1700 l/s. Sammanfattningsvis är min prognos att samtliga tillståndshavare den närmaste tiden kan utnyttja sina uttagstillstånd utan begränsningar, men att extratappningen från Solgen kan behöva startas upp i början av maj. (Eftersom Emåförbundets hemsida redovisar Blankaström med nivå, vore en uppgift om vid vilken nivå vattenföringen utgör 10 m³/s värdefull. Jag antar att avbördningskurvan kring den vattenföringen är entydig).

Vad gäller vid allvarligare vattenbrist?

Oavsett vad som gäller för minimitappning från Solgen och Bellen enligt andra regleringsdomar eller vad som bestäms i samråd med tillsynsmyndigheten, ska tappning för bevattningsbehovet uppfyllas. I gränsfallet tappas bara för bevattningsbehovet. Då har det säkerligen gått så långt att alla sju begränsningsregler enligt ovan fallit ut och det är bara de obegränsade uttagen i Emåns huvudfåra som kan komma ifråga så länge det överhuvudtaget är fysiskt möjligt att uppfordra vatten. Innan dess torde såväl Emåförbundet som tillsynsmyndigheten och aktörer med intressen i Emåns vattenhushållning ha sökt samråd för diskussioner om vattnets hantering i relation till skaderisker, skadekostnader, ersättningar m.m.

Malmö 2017-04-27

Lennart de Maré, lennart.demare@telia.com, 070-550 87 90